Nr. 21 1938 m. rugsėjo 23 d. I metai.

VARPELIS

„AIDO“ PRIEDAS VAIKAMS

TEN TĖVYNĖ

Kur Neris, kur Nemuns plaukia,
Kur raiba gegutė,
Tėn tėvynė, ten tėvelis,
Ten sena močiutė.

Kur tarp smėlių, tarp kalnelių
Senas Vilnius stovi,
Ten tėvynė, ten nuo amžių
Mūs šalis brangioji.

Kur Kęstutis, Gediminas
Valdė mus ir gynė,
Ten, broleliai ir seselės,
Mūs brangi tėvynė.

Aš ir šeimininkas

Aš — Murziukas, mažas šunytis. Aš turiu jau šešeris metus, esu jau pagyvenęs ilgesnį amželį, daug mačiau ir daug patyriau. Jei nepatingėsite, tai pasiklausykite mano pasakojimų.

Aš turiu šeimininką, tokį dvikojį žvėrį, kuris mane myli ir kurį aš taip pat myliu. Tik jis keistas padaras.

Kartą jis mane pasišaukė ir sako:

— Murziuk, šok per koją!

Aš, žinia, turėjau jo paklausyti ir šokau per atkištą jo koją. Prisėjo man per jo koją kelis kartus peršokti.

— Murziuk, šok čia! — ir parodė man dėžę su šiukšlėmis. Aš užšokau ant jos, dar kelis kartus apsisukau, kad jis matytų, koks aš neva patenkintas.

— Murziuk, va katė! — staiga sušnibždėjo jis ir ranka pamojo į tolį. Kai kada jis tikrai parodo katę, bet dažnai tik suvedžioja mane. Mat, jam patinka, kai aš pastatau ausis ir pradedu dairytis. Aš turiu prisipažinti jums, kad aš kačių nemėgstu ir jas gainioju iš kiemo ir šiaip kur sutikęs. Jos tokį nemalonų kvapą skleidžia aplink save! Žmonės jų kvapo nejunta, jų uoslė atbukusi, bet mūsų, šunų, — visai kitokia, jautri: katę už pusvarsnių pajuntame. Taigi jis mane labai dažnai šitaip ir erzina. Aš pradedu dairytis, neramiai bėgioti, katės ieškoti. O jis tik šypsosi ir dar bara: „Kvailas tu, Murziuk, kvailas! Ar nematai, kad jokios katės nėra?“ Tuomet aš nuleidžiu uodegą ir einu šalin.

Tai toks mano šeimininkas. Tačiau jis geras Dievo padaras. Jis mane pašeria, paglosto, niekuomet nemuša, dar nuo vaikų apgina. O, vaikai jau visai kitokie! Su jais man dažnai tenka rimtai susiremti, net susipykti.

Apie juos aš papasakosiu jums kitą kartą.

V. B.

* * *

Ramu gyvent savoj tėvynėj,
Gražiojoj šalelėj Lietuvoj,
Kur dailiai žydi margos pievos,
Kur skendi viskas žaliumoj.

V. N.

Palūšės parapijos vaikai šiemet po pirmosios šv. Komunijos.
Tarp jų Palūšės klebonas kun. P. Prunskis ir jų kapelionas kun. A. Panavas.

LOKYS

Viename miške atsirado didžiulis lokys. Sužinojo apie tai du jaunuoliai ir nutarė jį užmušti.

Per ištisas dienas jiedu dabodavo lokio, o vakarą tuojau eidavo smuklėn. Smuklės šeimininkui neturėdavę kuo mokėti ir sakydavę:

—Kai nudobsime lokį, jo kailį parduosime ir tamstai už visa užmokėsime.

Kartą jiedu ėjo mišku ir netikėtai pasitiko lokį. Baisiai sumaurojo lokys, atsistojo ant pasturgalinių kojų ir stačiai nuėjo prie medžiotojų. O tiedu išsigando, pagriebė šautuvus, pradėjo pyškinti, bet lokio neužmušė. Vienas jų nepataikė, metė šautuvą ir įlipo medin. Kitas ir pabėgti nesuspėjo, krito ant žemės ir apsimetė negyvas esąs.

Lokys nurimo, priėjo prie gulinčio medžiotojo, apuostė jį ir nuėjo savo keliu. Išlipo iš medžio jo draugas ir klausia:

— Pasakyk, brolau, ką tau lokys šnabždėjo į ausį?

— Jis man pasakė,—nusišypsojo antrasis, — kad pirma reikia lokys užmušti, o paskui jo kailį pardavinėti.

Nerami sąžinė

— Jonuk, nekliudyk mano knygutės su paveikslėliais, nes gali ją subiauroti,—pasakė Kaziukas septintų metų broliukui, slėpdamas naują knygutę, kurią jam tėvas šiandien nupirko.

— Ryt turėsiu daugiau laiko, tai abudu apžiūrėsime.

— Gerai, nekliudysiu,—atsakė Jonukas, nors jam ir nemalonu buvo, kad negali tuoj apžiūrėti.

Po pietų Kaziukas išėjo su tėvu į miestą, mamytei tuokart skaudėjo galvą ir todėl atsigulė pasilsėti savo kambaryje, o Jonukas nuėjo pažaisti. Bet kažkodėl žaidimas jam nevyko: galvoje nuolat stovėjo paveikslėlių knygutė. Pagaliau, metė žaidęs ir nubėgo pažiūrėti, kur ta nauja knygutė guli.

— Įdomu! Labai įdomu, kokie ten paveikslėliai!—manė Jonukas, stovėdamas prie lentynėlės. Neiškentęs paėmė knygutę į rankas.

— Tai graži knygelė! Taip norėčiau pažiūrėti paveikslėlių. Juk tai jai nieko nepakenks.

Ir drebančia rankute atsiskleidė. Paveikslėliai, iš tikrųjų, buvo puikūs: čia kiškelis, čia stirnaitė, čia vilkas, čia liūtas, o dar toliau — indėnai, kailiais apsvilkę, lankais apsiginklavę, eina plėšriųjų žvėrių medžioti.. Kai visą knygutę peržiūrėjo, padėjo ją lentynėlėn ir nubėgo žaisti. Tačiau ir dabar jam žaidimas nebuvo malonus. Jautė kažkokį nepasitenkinimą, lyg sarmatą. Pradėjo jį kankinti mintis: kodėl neištesėjai duotojo žodžio.

Netrukus grįžo Kaziukas. Iš kišenės išėmė kažkokią dėželę ir padavė Jonukui.

— Atspėk, kas toj dėželėj? — paklausė.

— Tur būt... tur būt, kareiviukai,—tyliai pratarė Jonukas, ir širdis jam smarkiai suplakė. Kaziukas prižadėjo už savo pinigus nupirkti jam alavinių kareiviukų ir... žodį ištesėjo. Jonukas buvo labai dovanėle sužavėtas.

— Kokie puikūs kareiviai! Kokie dailūs šautuvai!—džiūgavo Jonukas. Staiga... paraudonavo ir nuleido akis—Kaziukas ištesėjo žodį, —pamanė, — o aš?—Norėjosi tuoj verkti... Tyliai padėkojo Kaziukui, atsisėdo kampe ir ėmė kareiviais žaisti.

Vakarienės metu Jonukas buvo liūdnas ir tylėjo. Po vakarienės greitai nusirengė, nubėgo savo lovon, atsigulė ir užsiklojo. Norėjo kuo greičiausiai užmigti, kad nusikratytų taip nemalonias mintis. Bet veltui. Vos akis sudėdavo, tuoj jam kažkoks širdies balsas kuždėjo: „negerai padarei, melagis, melagis“...

Ilgai Jonukas lovoje daužėsi, nuo šono ant šono besivartydamas, o užmigti vis negalėjo.

Pagaliau... staiga numetė antklodę, iššoko iš lovos ir nubėgo prie Kaziuko lovos.

— Kazeli... tai aš... Kazeli...

— Tai tu, Jonuk? ko nemiegi?

— Mat... aš noriu tau pasakyti...

— Tai ryt tu man pasakysi.

— Ne, Kazeli, šiandien... aš neištesėjau tau duotojo žodžio ir apžiūrėjau tavo naująją knygutę.

Jonelis ėmė verkti.

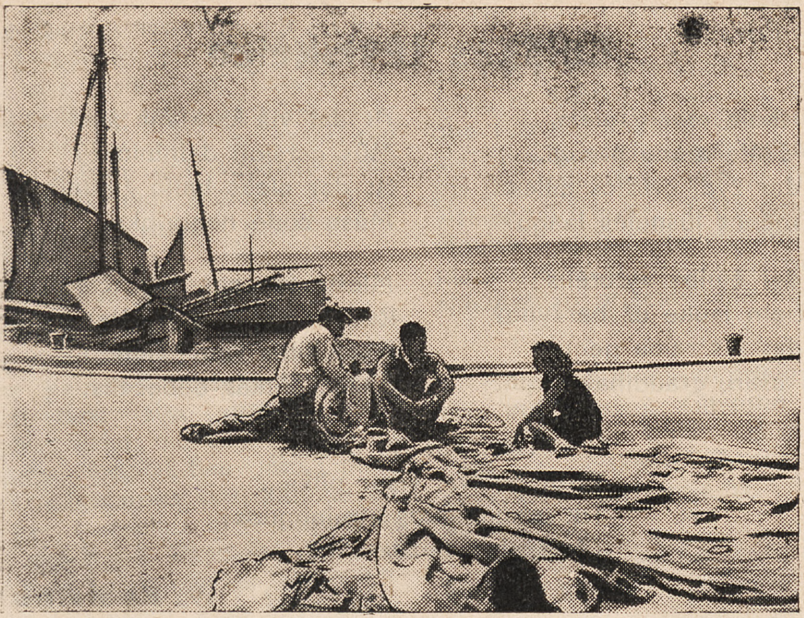
Kaziukas prisitraukė Jonuką prie savo lovos.

— Neverk,—sako.—Blogai padarei, bet kad prisipažinai, tai aš ant tavęs nepykstu. Tu pats save nubaudei, mat, sąžinė nedavė tau ramybės. Eik jau gulk, Jonuk!

Linksmai paspaudė vienas kitam rankutes, ir Jonukas ramu nubėgo savo lovon.

Po valandėlės Jonukas saldžiai knarkė.

K. T.

Žvejai ilsisi.

GOBŠUMAS

Viename kaime gyveno dvi kaimynės. Viena jų buvo turtinga, kita — varguolė. Varguolė turtingajai padėdavo verpti, austi, pavasarį ir vasarą daržus ravėti. Už tai turtingoji ją sušelpdavo miltais, kruopomis, žirniais ir už atliktus darbus užmokėdavo. Abi jos gyveno dideliame sutarime.

Kartą į varguolės pirkelę užklydo turtingosios vištaitė su kiaušiniu. Ši ir pagalvojo:

— Palaikysiu vištaitę pas save, ji sudės man kiaušinį ir po to išleisiu.

Ji taip ir padarė.

Vištaitė sudėjo kiaušinį ir pradėjo kudakuoti. Išgirdo turtingoji, atėjo pas kaimynę ir klausia:

— Ar neužklydo kartais pas tamstą mano raiboji? Aš jos jau kuris laikas nebematau.

Kaimynė išsigynė. Tik pabaigė ji savo kalbą, kaip vištaitė išlindo iš užukrosnies. Supyko turtingoji, susibarė su kaimyne ir rūstaudama nuėjo namo.

Nuo to laiko varguolė nebebuvo kviečiama pas turtingąją darbuotis. Jos namelyje pasidarė dar skurdžiau.

Laiškas tėviškėlėn

Tėviškėle mano miela,
Tėviškėle mano brangi,
Ar dar žydi gražios gėlės
Po manos lūšnelės langu?

Ar dar čiulba vyturėlis
Plačiam lauke už beržyno?
Ar dar vis raiba gegulė
Ligi ašarų graudina?

Ar dar vis karklyne suokia
Mūs garsioji dainininkė?
Ar dar nieks baltų žiedelių
Mūsų sode nenurinko?

Mieste jau pas mus čia prunkščia
Ruduo piktas ir pašėlęs,
Ir saulutės veidą temdo
Dažnai pilkas debesėlis.

Čia visur, kur tik pažiūri,
Visur gelsva, visur plika...
Tik graudinguos atminimuos
Tėviškėles vaizdas liko.

V. Kuolaitis

Kaip mes bulves kepėm

Vakar buvo liūtinga diena. Gėlas lietus purškė be paliovos. Visi šlapi, šušalę stovėjome kur nors po medžiais nė nekyšterdami į atvirą lauką. Galvojom tada, kad jau liūtingasai ruduo atėjo, kad greit sulauksime gruodų, sniego, žiemos. Bet šios dienos rytas visas mūsų mintis išblaškė. Saulė riekė rausvus mažyčius debesėlius iš pat ryto. Brūkšters per kurį nors, tuoj anas ir sutirpo. Dangus giedrėjo bematant. Pradžioje rytas buvęs šaltokas, dienojant šilo ir šilo. Jau rudines numetė mums nuo pečių, atsegė švarkus, nukėlė kepures. Mikutis ir medines klumpes, graužusias visą rytą kojas, jau numetė. Mano naginės nebuvo dar permirkusios, todėl likau apsiavęs. Susėdę ant kelmų ir akmenų dairinėjomės po plikus laukus. Kai kur buvo matyti kasėjos, su kapsčiais ir grėbliukais vagose lingčiojančios. Mėtomos į krepšius bulvės kimiai barškatavo, lyg vaitodamos, kad jas nuo žemės atskyrė. Keliu, matėm, ėjo mokyklon klegėdamas vaikų būrelis. Ir mums reikia mokyklon eiti. Bet kas ganys? Todėl tėvai ar motinos įprašė mokytoją, kad iki tol, kol dar sniego nėra, atleistų mus nuo to vaikščiojimo. Smagu mokyklon eiti, daug ten vaikų, daug klegėsio. Būdavo, kitais metais lakstome, žaidžiame. Dabar anie taip pat daro. Per pamokas sėdi tylūs ir susikaupę, bijodami, kad tik mokytojas kurio nors nepaklaustų. O protarpis — nerasi nė vieno suole sėdinčio. Cypimas, klyksmas, nors ausis užsikimšk. Mergaitės ir silpnesni dažnai verkia. Mokytojas tada baudžia nusikaltusius—vėl ašaros su juoku sumišusios. Arba kai taiko susibarusius — bučiavimasis, ašaros, spyri

masis. Kartą, atsimenu, ir aš buvau susipykęs su Tatarka. Taip mes visi vadinome Tarkulienės Juliuką. Buvo taip: aš visai netyčia užlašinau ant jo sąsiuvinio stambų rašalo lašą. Prašiau jį dovanoti man, atsiprašinėjau. O jisai tik pažvelgė į mane kreivomis ir murktelėjo:

— Palauk, atsilyginsim.

Žiūriu, mano dailyraščio sąsiuvinis visas rašalu paplūdęs. Tokia mane gailestis paėmė, taip stengiausi tiek laiko gražiai rašyti, o dabar viskas niekais... Nepajutau nė pats, kaip įkibau jam į plaukus, nebodamas net, kad tai darau per pamoką. Jis nepasiliko man skolingas. Pagriebė mane už ausies ir taip smarkiai tempė, kad aš net suklykaiu. Visų akys atkrypo tada į mus. Girdėjom iš visų pusių šaukiant:

— Susipešė! Peštukai!

Mokytojas dviem žingsniais prišokęs mus išskyrė. Abudu tada verkėme tik tylėdamu ir akis nudelbę.

— Kuris pradėjote? — klausė mokytojas.

Tylėjome. Tada išvedė abu iš suolo, prieš visus pastatė ir pasakė:

— Atsiprašykite, pasibučiuokite ir susitaikykite.

Nenorėjome bučiuotis. Bet mokytojas įvariai įkalbinėdamas privertė. Bet Tatarka mane bebučiuodamas vis tiek nors truputį žandan įkando, o aš jam pešterėjau už pasišiaušusių plaukų.

Tame būry, kuris dabar ten pamiškė nuklegėjo, eina ir Tatarka. Daugiau mes su juo jau nebesipešėm. Kurį dar laiką žvairavome viens į kitą, bet ilgainiui vėl buvome geriausi draugai. Kai jis ko nežinodavo — pasakydavau aš, o nežinodavau aš — jisai.

Norisi ir mums su Mikučiu eiti mokyklon. Tik tos keltavos palikti negalima. Reikia ganyti. Ar tau šalta, ar karštą — stirenk prie jų nuo ryto lig vakaro. Gerai, kai tokis oras kaip šiandien, tai nors ir jos dar vaikščioja ramiai, bet nevisada taip būna. Tada einame ir einame aplink, neleisdami joms plačiai išdrikti, net kojos pradeda skaudėti, o prisėsti nėra kada.

*

Apie vidudienį jau prisiderinom prie bulviakasių. Gavome po kelioliką didelių bulvių ir nusprendėm jas išsikepti. Parodysim iš mokyklos grįžtantiems, ką mes padarėme.

— Tu bėk namo, — tariau Mikučiui, — atsineši ugnies.

Tuoj jisai nustrikeno per plikas vasarojienas, o po kelių minučių vėl ritenosi atgal. Autan keletą žarijų įsukęs, nešė prieky savęs abiem rankom suėmęs, bijodamas, kad jokios nepamestų. Dūmai, juosta už jo pasilikdami, ilgai dar mėlynai dažė vieną kitą pilkos dirvos ruožą.

Paėmėm tas kelias žarijas, sukrovėm į vieną vietą, apdėjom sausom eglės šakelėm ir prisigūžę abudu pūtėme, pūtėme, net galvos skaudėjo.

— Jau gal neužkursim, — pabejojo Mikutis.

— Eik tu atnešk dar sausų šakelių, — pasiunčiau, — aš dar kiek papūsiu.

Mikutis nuėjo. Aš pūčiau, pūčiau. Blykšterėjo ugnelė. Vėl lapterėjus užgeso. Dar papūčiau...

— Užsidegė! — sušukau atsikeldamas.

Mikutis atvilko šakų glėbį. Ugnis jau lieskė aukšta gelsva, rusva liepsna, net mūs veidams buvo nuo jos karšta.

Tuoj ėmėmės darbo. Iškasėm duobutę, išklojom plokščiais akmenėliai, perkėlėm jon ugnį ir kūrenome kurį laiką. Paskiau iškėlėme ugnį ir iškapstėme žarijas. Raudonuosna akmenysna supylėme bulves. Apklojom jas akmenimis ir vėl viršuje sukūrėm ugnį. Ir kūrenome jau dabar, kiek tik mums norėjosi. Žinojom, kad taip kepamos bulvės niekados nesudega. Jau gerom keliom valandom praėjus, atvertėm vieną akmens plokštę ir ištraukėme dvi bulves. Geltonos kaip vaškas. Karštos — ranka nepaliesti. Pagulėjusias kiek ant žemės lupėm ir ragavom. Aitrus kvapas kuteno, ragino mus išsiimti daugiau ir valgyti. Bet noras pasirodyti iš mokyklos grįžtantiems nugalėjo mus, ir palikome lengvai rusenančią ugnelę, prakeltą plokštę vėl atgal padėję.

*

— Ateina! Ateina! — šaukė į mane Mikutis.

— Tu nerėk taip labai, — sudraudžiau jį, — tegul jie nežino visai, ką mes jiem suruošėm.

Vaikai klegėdami ir lenktyniuodamiesi slydo į pakalnę. Tiesiog į mus taikydami. Mes užsėdome ugniavietę, kad jie iš tolo dar nepamatytų jos ir klausėme besiartinančius:

— Kuo mes jus sutinkam, atspėkite?

— Gilėm!

— Riešutais!

— Bruknėm!

— Spalgenom!

— Neatspėjote. Keptom bulvėm!

— Taigi, o kur ugniakuras?

Mes su Mikučiu strikt nuo žemės, ir jie pamatė.

— A! — šaukė.

— Kuris pirmas! — rėkė Tatarka.

Ir visi pasileido bėgti į mus, nors buvo belikę tik keli žingsniai. Puolė prie ugniavietės. Pakapstė kiek. Nerado.

— Juokiatės, — nustebę atsisuko į mus.

— Nemokat ieškot, — pasityčiojom iš jų.

Atvertėm akmenų plokštes, ėmėme jau kiek praaušusias bulves, dalijome kiekvienam po lygiai ir valgėm.

r.

Pasakykit

Pasakykit man, gėlelės,
Žiedai radastėlių,
Ar negaila jums gražiųjų
Vasaros dienelių?

Ar negaila jums, gėlelės,
Saulės spindulėlių,
Aukso ryto ir linksmųjų
Paukštelių dainelių?

Pasakykit, radastėlės,
Žaliosios rūtelės,
Ar nebijot, kai ateina
Rudenio dienelės?

M. Pumputis.

KUKO KELIONĖS

Amerikos atradimas buvo didelis paskatinimas ruošti keliones po nežinomas ligšiol jūras. Pradžioje šiame darbe vyravo ispanų ir portugalų jūrininkai. Bet vėliau ir kitų valstybių pirkliai, pavydėdami jiems pelno, ėmė ruošti tokias pat keliones. Po ispanų ir portugalų daugiausia nusipelnė šioje srityje olandų ir anglų jūreiviai. Atradus Ameriką ir pažinus gerai Atlanto ir Indijos vandenynus ir ten esančius žemynus, buvo pradėta daugiau plaukioti po Didįjį vandenyną. Tikėtasi buvo, kad jame turi būti koks naujas, žmonijai nežinomas ligšiol, žemynas. Apie tai Afrikos ir Azijos tautų tarpe buvo sukurta daug legendų ir padavimų.

Olandų jūrininkai leidosi kaskart toliau nuo Azijos žemyno į pietus Didžiuoju vandenynu. Ir taip metams slenkant ir darant vis naujas po Didįjį vandenyną išvykas, rasta nauji salynai ir pati Australija. Tiesa, pradžioje olandai,

Džemsas Kukas

radę Australiją, galvojo, kad tai yra milžiniška sala. Savo tėvynės atminimui buvo duotas Naujosios Olandijos vardas. Ir tik vėliau, kada buvo įsitikinta, kad tai visas žemynas, buvo pakeistas pirmykštis pavadinimas.

Olandus pasekė anglai. Jų tarpe buvo vienas žymiausių pasaulio jūrininkų kapitonas Džemsas Kukas. Jis gimė 1728 m. Anglijoje neturtingo ūkininko šeimoje.

Pradžioje jis darbavosi pas vieną pirklį. Turėdamas nuolat reikalą su pietų kraštų prekėmis, Kukas nesižavėjo pirklyba, bet ėmė svajoti apie keliones po tolimas jūras. Tad metė jis prekybą ir stojo paprastu jūrininku į vieną laivą. Tais laikais jūrininkų gyvenimas buvo nepavydėtinas. Kukas nepasitenkino eilinio jūrininko tarnyba. Jis svajojo tapti karininku ir net laivo kapitonu. Bet reikėjo mokslo. Kukas buvo nemokytas. Jis laisvomis nuo sunkaus jūrininko darbo valandomis ėmė mokintis. Daug nemigo nakčių ir sunkių valandų teko Kukui pergyventi, kol galėjo jis, išlaikęs su pasižymėjimu reikalingus egzaminus, užsidėti šaunų jūros karininkų drabužį. Maža to! Anglijos vyriausybė, įvertindama Kuko didelius gabumus ir sumanumą plaukiojime po jūras, paskyrė jį laivo kapitonu. 1768 m. išsipildė dar viena — didžiausia Kuko gyvenimo svajonė. Jo vadovybei pavesta buvo trys laivai, kurie turėjo padaryti mokslinę kelionę po pietų jūras.

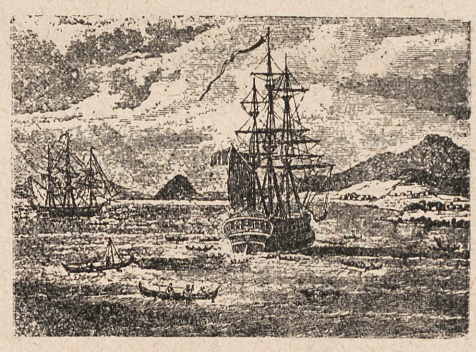
Kukas išplaukė į pirmą didžią savo kelionę. Jis plaukė aplink Afriką, perėjo Indijos vandenyną ir, pagaliau, pasiekė Australiją ir gausius ten esančius salynus. Nesiskubindamas, atidžiai ir rūpestingai tyrė Kukas užtiktas salas. Tuo tarpu, kada su juo esą gamtininkai aprašinėjo tų salų ir vandenų gy-

vius, augmeniją ir gyventojus, Kukas braižė žemėlapius. Jo piešti žemėlapiai buvo labai tikslūs ir visų kraštų jūrininkų labai vertinami.

Nemaža nuotykių teko jam pergyventi. Mat, vietos gyventojai nesutikdavo ramiai atvykusių už jūrų svečių ir puldavę su ginklu. Dažnai kruvinos kovos įvykdavo tarp anglų ir vietos gyventojų. Nuo kulkų žūdavo nemaža laukinių, bet būdavo užmuštų ietimis ar nuodingomis strėlėmis anglų jūrininkų. Tų kelionių metu Kuko kelionės draugai įsitikino patys, koks šaunus, sumanus ir drąsus yra jų kapitonas. Tad jūreiviai klausė aklai Kuko, labai jį mylėjo ir pasiruošę buvo už jį kautis su kiekvienu.

Pirmosios kelionės metu jis ištyrė stropiai Naująją Zelandiją. Iš ten jis leidosi palei Australijos krantus. Ten teko jam pergyventi labai pavojingas nuotykis. Buvo graži menėsienos naktis. Švelnus vėjelis, išpūtęs laivo bures, varė jį pirmyn. Beplaukdami jūrininkai pastebėjo sėklumą. Jie metė svambalą jūron. Bet toje vietoje pasirodė jūra pakankamai gili. Tad nusiraminę jie tęsė kelionę ir, palikę tik budėtojus, nuėjo pasilsėti. Staigus laivo sukrėtimas pažadino visus iš gilaus miego. Laive kilo panika. Tik Kukas buvo ramus ir nenustojo galvos. Jis liepė jūrininkams nuimti bures ir nuleisti valtį ant vandens. Įsėdęs jon jis ištyrė, kad laivas atsisėdo ant sėklumos ir, sudavęs į povandeninę uolą, prakiuro. Laimė, uolos skeveldra, padariusi laive skylę, buvo podraug ir jos kamščiu. Kitu atveju laivas būtų greitai nugrimzdęs gelmėsna.

Buvo pastatyti siurbliai. Dalis jūrininkų siurbė vandenį iš laivo, kita dalis, Kukui vadovaujant, vargais negalais užtaisė buriniu audeklu skylę ir sulaikė tekantį laivan vandenį. Buvo išmesta jūron kanuolės ir šiaip mažiau bereikalingi daiktai. Palengvintas laivas pakilo ir nuslydo laimingai nuo sėklumos. Bet jų vargui buvo dar negalas. Kukas, norėdamas geriau pataisyti laivą, priplaukė krantą. Čia buvo pastatyta laikina kalvė ir imtasi taisyti laivo skylė. Nevaišingi laukiniai užpuldinėjo ir visaip trukdė darbą. Kukas liepė į juos šaudyti. Laukiniai, pabūgę šūvių, atsitraukė ir padegė mišką. Kilo didelis gaisras, kuris sudegino Kuko kalvę, aplink esantį mišką ir daug naudingų daiktų, sukrautų ant kranto. Galutinai po ilgų vargų laivas buvo pataisytas ir galėjo tęsti savo kelionę.

Kuko laivai ties N. Zelandijos salomis.

Viso pirmoji Kuko kelionė užsitęsė tris metus. Per tą laiką ištirta buvo ne tik Naujoji Zelandija, bet Australija ir šiaip daug salų. Nusipelnęs sau didelę šlovę, grįžo Kukas laimingai į Angliją. Neilgai jis ilsėjosi savo tėvynėje. Vyriausybė, įvertindama jo gabumus, išsiuntė jį naujon kelionėn.

Kukas padarė tris dideles išvykas. Jo laivai raižė ne tik Atlanto, Indijos ir Ramiojo vandenynus, bet buvo pasiekę dar ligšiol be-

veik visai nepažįstamus ir nežinomus Šiaurės ir Pietų Lediniuotuosius vandenynus.

1779 m. Kukas su savo laivais pasiekė Sandvičo salyną. Priplaukę didžiausią Havajų salą, išlipo anglai žemynan. Vietos gyventojai sutiko anglus pradžioje labai vaišingai. Mat, Kuką tų kelionių metu pažinojo gerai Havajų gyventojai ir skaitė jį esant dievu. Tad laukiniai jautiesi labai laimingi, kad dievaitis Kukas teikėsi juo aplankyti. Nieks nenujautė, kad tos išvykos būsiąs toks liūdnas galas. Laukiniai nešė daug įvairaus maisto dalykų ir aukojo dievui—Kukui. Kukas, neatsilikdamas skolingas, irgi daug padovanojo laukiniams įvairių daiktų. Pagaliau, kada tyrimo darbai buvo baigti, anglai norėjo plaukti toliau. Bet laukiniai, nenorėdami skirtis su savo dievu, nenorėjo išleisti anglų. Ilgainiui tie bičiuliški anglų su laukiniais santykiai iš prieteliškų pasidarė labai nedraugiški. Prasidėjo dažni vaidai ir muštynės. Prieidavę prie ginkluotų susirėmimų. Vieno tokio susirėmimo metu žuvo Kukas. Anglų su juo buvęs negausus būrys, netekęs savo vado, paskubėjo į valtis ir, palikęs Kuko lavoną, atplaukė laivan. Laukiniai suruošė puotą ir suvalgė Kuko lavoną. Ir kada antrą dieną išlipo stiprus anglų jūrininkų būrys ir, išvaikęs

Kapitono Kuko mirtis.

šūviais laukinius, norėjo palaidoti tinkamai vadą, rado tik jo kaukuolę.

Kukas yra didžiausias Didžiojo vandenyno kraštų tyrinėtojas. Jo nuopelnai geografijai yra milžiniški. Tad jo 200 metų gimimo sukaktuvės buvo labai iškilmingai paminėtos. Ypatingai iškilmingai pagerbė Australija savo didžiojo atradėjo gimimo sukaktuves.

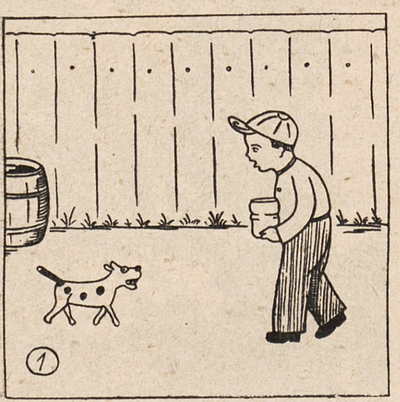
Labanakt

Labanakt tėveliui,
Labanakt motutei,
Labanakt broleliui,
Labanakt sesutei!

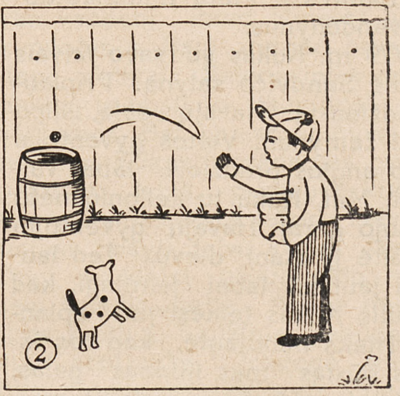
Labanakt žvaigždelei,
Labanakt saulutei,
Labanakt vėjeliui
Ir pilkam kiškeliui!

Vyt. Steponėnas.

STATINAITĖ IŠGELBĖJO

Nešės Jurgis iš miestelio
Riestainėlių svarą,
Žiūr — šuva pastoja kelią,
Bus kas nors negero.

Jurgis mūs gudrus vyrukas:
Jis tuoj iš maišelio
Čiumpa vieną riestainiuką
Ir sviedžia į šalį.

Na ir laimė! Riestainėlis
Brinkt statinėn (Joje
Pilna vandens). Paskui šoka
Šuva išsižiojęs.

Šoko, bet iššokt negali,
Tik bejėgis loja.
Jurgis drąsiau galvą kelia
Ir namo žygiuoja.

Žavi mus

Žavi mus, mažus mus,
Tos dangaus grožybės:
Saulė, mėnuo ir žvaigždelės,
Vakare sužibę.

Žavi mus, jaunus mus,
Skambioji dainelė,
Kuri veržias iš sielos
Mūs jaunos seselės.

Žavi mus, mažus mus,
Gamtužės gražumas,
Kai pavasaris iš naujo
Puošias žaliais rūbais.

R. Guobys.

Perkūno globojamoj žemėj

(Apysaka iš garbingos Lietuvos praeities)

Valdė tuomet Lietuvą du gabūs broliai — Algirdas ir Kęstutis. Jie savo sumaniais žygiais stebino visą Europą, ir visame pasaulyje buvo žinomi Lietuvos ir jos narsiųjų kunigaikščių vardai.

Algirdui teko rytai, todėl jis visą savo viešpatavimo laiką kariavo su rusais, o valdančiam vakarus Kęstučiui teko grumtis su kryžeiviais, kurie kėsinosi pagrobti Žemaičių kraštą.

Kryžeiviai, remiami kitų Europos kunigaikščių, dažnai įsibraudavo į žaliuojantį Žemaičių kraštą, užpuldavo ramius gyventojus, jų sodybas padegdavo, o pačius žemaičius nužudydavo, arba paimdavo į nelaisvę, kur jie turėdavo sunkius darbus dirbti.

Tačiau kryžeiviai dažnai čia sutikdavo nemažų pasipriešinimų. Kartais žemaičiai priversdavo atėjūnus grįžti ten, iš kur jie atėjo. Ne vienas kryžeivis negrįždavo prisigrobęs — Žemaičių žemėj rasdavo sau galą.

Už savo gražios žemelės laisvę stodavo į kovą su atėjūnais, kas tik galėdavo pakelti ginklą. Čia ir mažieji kartais daug gera padarydavo.

* * *

Buvo pats vidudienis. Danguje nesimatė nė vieno debesėlio. Karšti saulės spinduliai negailestingai kaitino žemės paviršių. Miške viešpatavo tyla, nes paukščiai ir žvėrys, kur galėdami, slėpėsi nuo nepakenčiamos kaitros. Trukdė tą tylą tik tylus medžių ošimas ir netoli esančio upelio čiurlenimas.

Staiga sutraškėjo sausos šakelės, ir prasiskleidė tankaus lazdynų krūmo šakos; tarp žalių lapų pasirodė mažo, gal devyneris metus turinčio, vaiko galva. Tuojau pasirodė ir pats berniukas. Jis vilkėjo baltus marškinius, perjuostus per pus žalia juosta. Kojos basos, galvą dengė juodi plaukai, veidas nudegintas saulės. Lyg ko bijodamas, apsidairė aplink, bet, nieko įtartino nematydamas, padėjo ran-

koje laikytą ryšulėlį ir pats atsisėdo.

— Ak! — atsiduso berniukas. — Ar tik aš nepaklydau? Pagal tėvelio aiškinimą, jau pas dėdę turėjau būti, o dabar nė nesimato miško galo. Brrr... kaip šilta.

Ir marškinių rankove nusišluostė suprakaitavusią kaktą.

— Dėdė nudžiugs išvydęs mane, Vigirdą, nes seniai vienas kitą matėme, — kalbėjo pusbalsiai toliau ir, dar kartą apsidairęs, pridūrė: — Tuo tarpu dar nevėlu: iki vakaro spėsiu pasiekti dėdės sodybas, o dabar reik kiek pailsėti.

Atsigulė patogiai ant minkštų samanų ir užmerkė akis. Tylus medžių ošimas ir upelio čiurlenimas, lyg skambi senos motutės daina, tuoj užliūliavo pavargusį mažąjį Vigirduką.

Jis paskendo auksinėj sapnų karalystėj.

* * *

Tuo tarpu netoliese, pro tankius krūmus skverbėsi keliasdešimties raitelių būrys. Raitelius dengė baltas, su juodu kryžium apsiaustas, už kurio glūdėjo plieniniai šarvai. Galvas taip pat dengė plieniniai šalmai. Iš po apsiaustų kyšojo ilgi kalavijai. Prie kairios rankos buvo pritvirtintas skydas.

Tai buvo kryžiuočiai. Jie vyko plėšti Žemaičių krašto, kuris dabar buvo turtingas, nes baigė imti nuo laukų derlių.

— Hei, vyrai! — sušuko nuošaliau jojęs fon Rilke, — Gink Dieve, nepraleiskite progos pagrobti pagoniuką. Mūsų dauguma žūva su jais bekariaujant, o naujų krikščionybės skelbėjų nėra. Taigi, mes tuos pagoniukus išauginsime krikščionimis, duosime jiems kalaviją ir liepsime eiti su tais prakeiktais pagonimis kariauti.

— Tiesą sakai, Rilke, — atsiliepė šalia jojęs Ulrichas, — pagoniukai, paveldėję nuostabų atkaklumą iš savo tėvų, bus geri švento mokslo skelbėjai ir, jei prakeiktieji pagonys nenorės priimti geruoju, jų pačių vaikai juos kalaviju privers tai padaryti!

— Pats Dievas taip sutvarkė, — pridūrė Alfredas. — Aš tikiu, kad po metų—kitų Žemaičiai bus mūsų.

Prijojo sraunų upelį. Šarvuotieji vyrai, lyg susitarę, kaip vienas, nušoko nuo arklių, nusimetė nuo galvų šalmus ir atsigulę godžiai gėrė šaltą vandenį. Neatsiliko ir arkliai, kurie irgi puolė prie upelio. Po kurio laiko iš švaraus vandens pasidarė nešvari purvynė.

— A, ta, ta, neblogas vandenėlis, — kalbėjo vienas, plaudamas suprakaitavusią kaktą, nors ir nešvariu, bet gaivinančiu vandeniu.

— Šie pagonys visko pertekę, — vėl užmezgė kalbą fon Rilke, kuris lipo į balną. — Pas juos ir duonos, ir pieno, ir mėsos, ir midaus pilna... net vanduo skanesnis... O pas mus...

— Et, mūsų magistras mums tik geležies ir plieno duoda: apkausto mus juo nuo galvos lig kojų, bet kas iš to?

— O už tų plieninių šarvų tušti pilvai glūdi, — pridūrė kažkas iš vidurio.

— Hi, hi, hi, hi, hi! — nusikvatojo beveik visas būrys, o tas juokas, lyg arklio žvengimas, nuaidėjo per girią.

— Nėra, vyrai, ko nusiminti Dievas su mumis, — pratarė lig šiol tylėjęs Alfredas.

— Bet kodėl jis mūsų pilvų nepasotina? — vėl atkirto kažin kas.

Ir tą posakį palydėjo juokas.

— Reik turėt kantrybės, vyrai. Minėsite mano žodį, kad po metų, kitų žemaičiai bus mūsų.

Į tai tik ošianti giria ir čiurlenąs upelis teatsakė.

* * *

Skardžiai nuaidėjęs juokas per mišką pabudino iš miego Vigirduką. Jis pašoko ir apsidairė. Aplink nieko nesimatė. Staiga pasigirdo nepažįstami balsai, ir tuo pačiu metu už netolimų medžių pasirodė raitelis. To Vigirdukui užteko: jis šoko į krūmus ir dingo juose. Tačiau akylusis Ulrichas tai pastebėjo ir puolė paskum; nuo jo neatsiliko ir kiti.

Prasidėjo baisios lenktynės.

Vigirdukas, pratęs po panašius miškus vaikštinėti, it kiškis nėrė per krūmus, kurie vietomis taip būdavo susipynę, kad atrodydavo nepereinama siena. Tačiau Vigirdukas, nors buvo šakų braižomas, nuo ko daugelyje vietų varvėjo kraujas, nugalėdavo visas kliūtis.

Vijikams buvo visai kitokios sąlygos: arkliai labai sunkiai prasiskverbdavo pro tokias tankynes, bet tarpas tarp Vigirduko ir Ulricho mažėjo.

— Perkūne, neapleisk manęs... savo mažojo tarno! — sušnabždėjo pamėlynavusiom lūpom Vigirdukas. Jo akys pasruvo krauju, kaktoje iššoko mėlynos gyslos, bet jis vis dar tebebėgo. Norėjo jis jau griūti ant žemės ir gulti... laukti, kol atjos tie baisūs vyrai, paims jį... ir užmuš. Bet ne! Jį tėvelis mokė būti pasiryžusiu, mokė pasitikėti savimi.

— Ulrichai! — pasigirdo balsas iš miško gilumos, — mesk tą prakeiktą to pagoniuko medžioklę.

— Hei, vyrai! — šūktelėjo sustabdęs arklį Ulrichas, — supkite tą netikėlį iš abiejų pusių; negi mes jo negalėsime sugauti. Paspruskęs jis gali visiems pranešti apie mūsų atvykimą. Matot, kad artėja miško galas. Gryname lauke jis nepaspruks! — Ir vėl šoko priekin.

(B. d.)

Saulelė

Kol šildo saulelė,
tol žydi gėlelės.
Kad saulelė nežibėtų,
Gėlės nežydėtų.

Kol dega ugnelė,
tol šyla košelė.
Kurstyk, kurstyk tą ugnelę,
kad virtų košelė.

Kad saulė užgestų,
tai viskas sugestų
ir gyvybės nebeliktų —
nelytų, nesnigtų!

Liepukas.

Mes gavome „Varpelį“

Žinelės

Galalaukiai. Mes, šio sodžiaus vaikai, niekuomet nepamiršime savo gimtosios kalbos. Ir mūsų tėvai rusų laikais buvo mokinami rusiškai, o vis dėlto jie paliko gerais lietuviais. Imsime pavyzdį iš mūsų vyresniųjų. Mūsų vyresnieji skaito laikraščius, mes irgi gauname „Varpelį”, kur randame daug gražių pasakaičių, eilučių ir po žiupsnį Lietuvos istorijos. Mūsų tėvai geri lietuviai, mes irgi būsime gerais tautos sūnumis ir dukromis. Jau dabar ruošiamės į talką mūsų brangiajai tėvynei. Mokinamės skaityti ir rašyti, skaitome istoriją ir visokeriopai šviečiamės. Mat, dabar reikia tik šviesaus lietuvio. Be to, dar pasisportuojame prie tinklo, nes reikia ir stipraus lietuvio.

Šią vasarą mes nedykinėjom. Padėdavom tėveliams darbuose. Vieni karves ganėme, kiti šieną grėbėm, linus rovėm, ar ežias ravėjom. Žinom, kad reikia lietuviams būti darbščiais.

Šventadieniais susirenkame, padainuojame ir šiaip pasikalbame. Mums labai norėtųsi suvaidinti vakarėlį, bet gaila, kad leidimo negaunama. Kai užaugsime, tai ir mes to pačio prašysime; gal mūsų geriau klausys. *T.*

Gaveikiškės. Prieš metus mūsų sodžius išėjo į viensėdžius. Ūkininkų pas mus nedaug, — tik šeši. Mūsų sodžius, sako, atsirado tik prieš 100 metų, už tai ir ūkininkų jame maža. Mūsų tėvai prenumeruoja nemaža laikraščių, o mes turime „Varpelį”.

Mūsų laukais čiurlena Vėžiupės upelis. Jis susilieja su Šaminės bangomis. Vėžiupės vandens graužia status griovius ir kalnus. Jo krantai apaugę krūmais ir krūmokšniais. Slėniuose vasarą labai gražu ir malonu. *Gaveikiškės Griovis.*

Palūšė. Praėjusį mėnesį mes, Palūšės parapijos vaikai, turėjome nepaprastas iškilmes. Mes ėjome prie pirmosios šv. Komunijos. Mūsų buvo apie 60. Tos dienos mums niekas iš atminties neišdildys.

Ta proga mūsų mylimas kun. Panavas padovanojo mums gražias lietuviškas maldaknyges ir pavaišino arbatėle. Už tai mes esame jam labai dėkingi.

Bet įvyko taip, kad ne visi mes galėjome džiaugtis. Vienas mūsų draugų — Vytautas Petkūnas, tos dienos nesulaukė. Išvakarėse besimaudydamas paskendo...

Savo iškilmių dieną mes jį su gėlių pluoštėmis palydėjome į kapines... Tebūna jam lengva mūsų žemelė. *Marytė.*

LAIŠKŲ DĖŽUTĖ.

V. Kuolaičiui. Visą pluoštą gavome, ačiū. Tik vargiai, ar išeis kas iš atsiųstų paveikslėlių: mat, juos reikia piešti tik tušu.

Leidėjas atsakomasis redaktorius **Liudvikas Cicėnas.** Vilnius „RUCH“ spaustuvė.